

Muse Muse Muse Muse Muse



Modigliani

Lần nào cũng vậy, dẫu mưa hay nắng, trong suốt những kỳ giảng khóa về văn chương Âu châu ở đại học Cornell (New York) vào những năm 50, khi nhà văn Vladimir Nabokov (tác giả của cuốn tiểu thuyết Lolita đã một thời làm chấn động dư luận thế giới) lên giảng đường, là người ta thấy, lặng lẽ như một chiếc bóng và điềm nhiên như y hện từ đời nào, người đàn bà thanh mảnh, mắt xanh tóc vàng như trời và nắng Bắc Âu, đến ngồi ngay giữa hàng ghế đầu hoặc hơi chếch về bên trái chút xíu, không xa lắm bục giảng mà cũng không gần lắm...

Rồi thì là, mắt gàn như không bao giờ rời thuyết giả, tay chăm chú ghi chép không sót một lời hoa mỹ của vị giáo sư hùng biện vừa là nhà văn với nghệ thuật ẩn dụ xuất chúng...

... có khi vói nhặt giùm viên phấn mà ông ta vừa vụng tay đánh rớt...

... có khi nhắc giùm một trang sách mà ông ta cần dẫn chứng, hay một câu thơ trong lúc bất cập ông ta lỡ quên...

Bài giảng chấm dứt, người đàn bà có khuôn mặt sáng ngời với phong cách rất thanh lịch đó đi vội lên lau bảng, rồi đứng nép qua một bên, nhẫn nại chờ cho xong xuôi hết những câu hỏi đáp giữa ông thầy và đám sinh viên hiếu kỳ...

Như một cái bóng. Cái bóng được hiểu bằng cả hai nghĩa, đen và trắng.

Il était une fois... khi chàng 24 tuổi, họ gặp nhau và nàng phải lòng ngay " người thi sĩ trẻ tuổi và đẹp như thiên thần" khi cả hai đang phải bỏ nước lưu vong sang Âu châu vì cuộc cách mạng sô-viét. Như một rắp tâm của định mạng, nàng quyết lòng chinh phục và giữ làm của riêng cái trái tim rất dễ-vỡ của chàng. Bằng cách nào ? Dễ ợt ! Vốn là một thiếu nữ xinh đẹp, thông minh lại thích thơ và làm thơ từ nhỏ, nàng cứ đọc vanh vách mấy câu thơ của chàng thi sĩ trẻ tuổi tài hoa và nhiều cao vọng đó là xong.

Và... như vậy rồi bắt đầu cho một cuộc sống chung kéo dài mấy chục năm, cũng giống như bất kỳ một cuộc-sống-chung-mấy-chục-năm nào khác. Tuy nhiên ở đây có điều khác hơn là nhân vật chánh không chết từ trang đầu của cuốn tiểu thuyết ngàn trang theo kiểu nói giỡn (mà đúng ?) của ai đó về ý nghĩa của hôn nhân. Mà ngược lại, nhân vật chánh ở đây lại thăng hoa lên thành một tay kiệt xuất ... trong văn chương.

Thần thoại Hy Lạp và La Mã đều có nói đến chín người con gái, kết quả của chín đêm ân ái giữa thần Zeus và nữ thần Mnemosyne. Mỗi người là kết tinh của ý nguyện phá-sâu-thành của mẹ trong chín lần phối ngẫu với cha nên từ khi được sanh ra họ chỉ nguyện được ca hát cho đời vui trên đỉnh Olympe quanh năm tuyết phủ. Có phải tiếng ca đem đến niềm vui, tránh xa nỗi buồn nên tâm ý của họ có phải là ý nghĩa khởi đầu cho cảm hứng làm nghệ thuật... Chín người con gái vì vậy được phân vai hiện thân cho chín ngành nghệ thuật thời cổ là thi văn, âm nhạc, ca kịch, vũ điệu v.v... Người ta gọi đó là Les Muses.

Trong tiếng Pháp, danh từ này lại đôi khi được gán ghép một cách thơ mộng cho những người đàn bà đã đóng một vai trò nào đó, công khai hay lén lút, vẫn có giá trị quyết định trong đời sống sáng tác của một nghệ sĩ.

Từ khi gặp gỡ rồi yêu nhau rồi lấy nhau rồi dặt nhau qua bao nhiêu đoạn thăng trầm của đời sống, có bao giờ Véra và Vladimir Nabokov thắc mắc về sự liên hệ khít khao giữa hai người.

Có thể cái tình hình chính trị hết sức rối rắm và cái đời sống quá sức tất bật của những nạn kiều trên bước đường lưu lạc, hết chạy trốn cộng sản Nga tại chính quê hương qua Anh qua Đức, đến chạy trốn phát-xít bỏ Đức sang Pháp, rồi rời Pháp qua Mỹ... đã không cho họ có thời giờ ngạc nhiên về sự gắn bó lạ thường của hai người trẻ tuổi, trí thức, nghệ sĩ và cao ngạo như nhau.

Chỉ thấy đó là một cuộc kết hợp tuyệt vời của một nghệ sĩ và "nàng-thơ" của mình, một thứ muse hóa thân với mùi thơm da thịt.

Nabokov viết văn, làm thơ, dạy học... việc nào cũng có Véra ở trông. Bà chấm bài học trò, soạn thảo giáo trình... đánh máy bản thảo, sửa lỗi chính tả, tra cứu tài liệu, giao dịch với nhà xuất bản (toàn là những việc nhàm chán) và cũng là người đọc giả đầu tiên những trang viết còn thơm mùi mực... đôi khi cả những trao đổi phê phán... Người đàn bà rất thông minh sắc sảo lại không thiếu phần tài hoa đó bỗng tự xóa mình thành một cái bóng. Một cái bóng rất mờ. Mà lại in rất đậm lên suốt quá trình sáng tạo của người đi bên cạnh. Đó là chưa kể đến những việc vụn vặt mà cần thiết trong đời sống hằng ngày bà cũng làm nốt. Ờ, những việc hết sức cần thiết dù rất nhỏ nhặt đó đôi khi lại trở thành phức tạp vô cùng cho mấy cái đầu óc vốn lừng lững trên mây. Làm như bà biết người chồng của bà dư sức thêu hoa dệt gấm mà lại vụng về vô cùng trong việc giặt giũ, nấu bếp hay xách giỏ đi chợ vậy đó. Bà dành hết cho bà. Để mặc ông lang thang trong cái thế giới văn chương lãng đãng của ông. Tấm lòng bà bao dung ông đến nỗi có lần một cô sinh viên Mỹ phải kêu lên giùm là nô lệ. Mà có là nô lệ hay không, người đàn bà kiêu kỳ đó ?

Trong mấy pho truyện kiếm hiệp của Kim Dung có những tình bạn tri kỷ tri âm đến lạ đời. Như cái ông gì đó của chính phái mà lại giao du hết sức thân thiết với một ông ma đầu bất kể mọi luật đời ngăn cấm chỉ vì mê tài đàn sáo của nhau. Để đến nỗi khi bị phát giác phải chịu cảnh thân bại danh liệt, đành chịu tự sát mà đền đáp ân tình. Mà nếu nghĩ cho cùng, kiếp này có mổ bụng cũng cam, khi mà trong cái cõi nhân gian mệnh mông này ông tìm ra được đâu kẻ thứ hai để tiếng đàn thánh thót của ông được nhập làm một với tiếng sáo vi vu của người. Cũng kiểu như khi Bá Nha gảy khúc lưu thủy thì Tử Kỳ nghe ra nước chảy miên man, mà gảy khúc hành vân thì tri âm nhìn ra mây bay cuộn cuộn. Phải đồng cảm như vậy thì khúc Phượng cầu hoàng của Tương Như mới làm cho Trác Văn Quân cuốn gói đi theo. Mà đã đi theo thì có sá gì ba cái chuyện lật vạt chợ búa giặt giũ mà không gánh đỡ được cho nhau. Phải không ?

Véra, người đàn bà định mệnh của Vladimir Nabokov thật ra đâu có phải gái nhà quê nhà mùa gì mà dễ dàng xô mũi. Bà cũng là trang phong lưu khí cốt, chữ nghĩa uyên thâm lại thêm sành nhiều thứ ngoại ngữ không kém gì ông. Ngay cả trong khi giảng dạy, có lắm khi, bà còn phải nhắc tuồng cho ông mỗi khi cái đầu tham bác đó đỡ chừng bị trục trặc. Cũng có khi chính bà đã phải trì kéo ông lại với văn chương khi con người nhiều đam mê đó sa đà qua một đam mê khác chẳng hạn như cái thú mãi mê xách vợt đi bắt bướm. Đã có bao nhiêu lần bà kiên nhẫn lặn lội theo ông trên những đồng cỏ ngút mắt, những vườn cây rậm rạp, những nẻo lội quanh co chạy đuổi lãng quăng theo những cánh bướm trên gheo... Nhìn bằng con mắt thường tình thì dường như bà đang là cái bóng lẻo đẻo theo ông...

Nhưng có chắc vậy không, ở cái chỗ mà nhân-gian-không-thể-hiểu !

Còn biết bao nhiêu chuyện mà nhân-gian-không-thể-hiểu trong cái đời sống hằng ngày rất mực bình thường của họ (mà thật sự không bình thường chút nào). Thử nghĩ đến một-ngày-trong-đời-Vladimir-Nabokov. Giả sử một buổi sáng chuyển mùa nào đó, có một chút gì đó cựa cựa mình trong khoảng trời đất mênh mông làm ông bỗng giật mình dậy sớm hơn mọi khi, bà thì vẫn còn rút mình trong chăn nệm còn ấm hơi đôi lứa... rồi ông nhòm mình nhìn qua cửa sổ và chợt thấy nguyên một khối hùng đông đỏ rực, chiếu hắt cái ánh sáng lạ kỳ lên cả một vùng Adirondack còn chập chờn sương núi, ông sung sướng như mới vừa được tắm gội bằng mưa móc của thiên nhiên, ông la lên và gọi bà dậy... thử tưởng coi nếu bà giật mình nhướng mắt rồi bực bội chui lại vào chăn mà không quên cầu nhàu phán cho một câu... có-vậy-mà-cũng-làm-người-ta-mất-ngủ-! thì thử hỏi sẽ tội tình cho ông biết mấy. Và biết đâu mấy cái tứ thơ vừa mới chờn vờn trong đầu ông cũng đâm ra tắc tị. Và như vậy lại càng tội tình biết mấy cho văn chương. May mắn lắm dường như không phải vậy. Hình như là bà đã sung sướng theo ông, choàng dậy, khoác cái áo ngủ lên người và nhẹ nhàng (nhớ là nhẹ nhàng) đến đứng lặng (nhớ là chỉ đứng lặng) bên ông và cùng ngấm cùng chia sẻ với ông cái giây phút hiếm hoi được giao hòa cùng trời đất. Chính là những giây phút đó, những giây phút nghe ra không làm no được như một miếng bánh mì, không làm ấm được như một chiếc áo, chính là cái nút thắt gút của sợi giây đã buộc chặt hai người lại làm một. Chính những giao cảm tuyệt vời đó đã đóng một vai trò không nhỏ trong cái nguồn cảm hứng vô tận của văn nhân. Rồi ... khi-chén-rượu-khi-cuộc-cờ-khi-xem-hoa-nở-khi-chờ-trăng-lên... Tới chỗ này thì lại phải bắt chước Nguyễn Khuyến mà tán thán thêm nữa. Rượu-ngon-không-có-bạn-hiền-không-mua-không-phải-không-tiền-không-mua. Ở thì rượu nào cũng là rượu, sao lại có thứ rượu-bạn-hiền. Mà điều ngấm nghĩ thì cũng phải. Rượu có khi cạn-ly-đầy-rót-đầy-ly-cạn mà không ăn nhằm gì. Có khi mới nhấp môi đã thấy đắng nghét mà chào thua. Trăng mười sáu có khi nhìn

thấy nằm-sóng-soãi-trên-cành-liễu. Có khi mới dòm đã thấy lằng nhách vô duyên muốn bỏ mà đi ngủ quách cho rồi. Cái chỗ khác nhau chính là cái chỗ có cùng-người-đồng-điệu hay không. Tửu-phùng-tri-kỷ-thiên-bôi-thiếu là như vậy. Mà lung-linh-bóng-sáng-bống-run-mình cũng là vậy đó.

Rượu là rượu hay rượu chỉ là hèm

Trăng là trăng hay trăng chỉ là cái vệ tinh quay vòng vòng trái đất.

Khổ nỗi cái số người uống rượu thì nhiều mà tìm cho được cái người cùng đối ẩm thì ít. Lý Bạch nhảy xuống sông vớt trăng chỉ có một, nên tìm được kẻ đồng tình cùng đứng trên bờ mà ngắm con trăng xẻ làm hai cũng khó lắm thay. Huống hồ gì hai ông bà đã vừa tầm vừa cỡ lại đồng điệu đồng tình đồng tâm đồng cảm đến quên nhau như vậy thì cũng khó mà nói ai theo ai cho được.

Cho nên nếu chỉ nói Véra theo ông thôi thì cũng e có điều oan ức. Vlad còn theo bà nữa chứ. Mà hễ đã theo nhau là theo cho bèn gót. Đã lụy nhau là lụy cho chìm châu. Hồng nhớ Chu Mạnh Trinh đã có lần nói sao. Danh-sĩ-với-giai-nhân-cùng-một-kiếp-hoa-nghiêm-nặng-nợ (nhau !) mà.

Đã có lần Véra tuyên bố bà ta là độc giả ái mộ số một của nhà văn Nabokov. Trước hết và sau cùng, người độc giả Véra hẳn là người thưởng thức trọn vẹn nhất và thẩm thấu tận tuyệt nhất nét tài hoa của tác giả Nabokov. Cái lối giao tình của họ y thể như của những bậc cao nhân lúc đời chưa tục lụy, lòng người ta còn trong vắt như hai tấm gương phản hồi. Một chút lao xao tấm lòng này cũng làm mấp máy cõi lòng kia. Văn chương của Nabokov như một vũ trụ đầy sao hẳn đã nhấp nháy trong lòng Véra những vòm đêm huyền diệu. Chữ nghĩa thì cũng giống như cái ống kính vạn hoa, xoay trở trăm bề rồi bề nào cũng cho mình cái chỗ đáng ngó. Từ tình yêu thế tục tìm ra tình yêu thăng hoa (hay ngược lại) hẳn không là điều thú vị lắm sao. Con mắt xanh của bà đã nhìn ra thiên tài giữa cõi thế nhân lúc nhúc thì đành đoan gì mà bạc đãi người theo kiểu lục lục thường thường. Uống lắm chứ ! Người ta vẫn thán phục nhà văn Nabokov về một trí tưởng tượng ngoại hạng, một óc phê bình sắc bén và những trò chơi chữ kỹ xảo như phù thủy điều khiển âm binh... Người Anh người Pháp người Mỹ đều công nhận phần đóng góp sáng tạo của nhà văn Nga lưu vong này cho mỗi nền văn chương của riêng nước họ. Lolita dẫu đã gây ra chuyện nhức đầu cho mấy nhà đạo đức nhưng rồi ai nấy cũng phải công nhận đó là một kiệt tác văn chương. Thử hỏi có bạn đời như vậy thì tội gì mà không đối đãi cho phải điệu đời nhau.

Cho nên làm gì có chuyện Véra là nô lệ. Chỉ có chuyện Véra là một thứ muse đã bỏ đỉnh Olympe thần thoại về nhập thế chỗ bụi lằm, chẳng những

hóa thân thành nguồn cảm hứng mà còn dành làm thân cái cò lặn lội... đút móm, chăm chút, đỡ đần cho người văn chương rảnh tay mà kể chuyện trần gian.

Ta cũng nài tình thương người đồng điệu! (1)

Cao vị Khanh

(1) Chu Mạnh Trinh